

FAŞİZM ÜZƏRİNDƏ QƏLƏBƏNİN 80 İLLİYİ

"Tarix tarixdir və 1941-1945-ci illər müharibəsi Azərbaycan xalqının tarixində də çox görkəmli yer tutur. ... Tarixdən heç bir şeyi silmək olmaz, onun hər bir mərhələsi xalqın salnaməsi, həyat yoludur."

Ümummilli Lider Heydər Əliyev

(9 May Qələbə Günü)

Müharibələr dünya tarixinin ən dəhşətli, qanlı yazılmış səhifələridir. Ötən əsrdə bəşəriyyət üçün ən dəhşətli, ən ağır dövr İkinci Dünya müharibəsi illəridir. İtaliyada, Almaniya yaranmış faşizm həm bəşəriyyəti, həm də bu ölkələrin özünü təhlükə altına almışdı.

Azərbaycan xalqı İkinci Dünya müharibəsi illərində həm ön, həm də arxa cəbhədə böyük igidlik, qəhrəmanlıq göstərmişlər. Çox qısa bir vaxtda respublikada 87 qırıcı təyyarə batalyonu, 1124 özünümüdfə döş-

Həzi Aslanov Pleşinitsi şəhərinin və 508 yaşayış məntəqəsinin azad edilməsində xüsusi xidmətlərinə görə ikinci dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

Mehdi Hüseynzadə İkinci Dünya müharibəsi zamanı əsir düşsə də, düşərgədən qaçmış, İtaliya partizan dəstələri ilə Vermaxta qarşı mübarizə aparmış, çətin döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirmişdir. SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1957-ci il 11 aprel tarixli əmri ilə Mehdi Hüseynzadəyə (ölmündən sonra) Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir.

İkinci Dünya müharibəsində iz qoymuş, əfsanəyə çevrilmiş Azərbaycan oğullarından əfsanəvi partizanımız Mehdi Hüseynzadənin komandiri olan, 162-ci "Türküstan" diviziyasının legioneri, İtaliya və Yuqoslaviya azadlıq hərəkatının qəhrəmanı, "Russkaya Çeta" rotasının rəhbəri, kapitan Cavad Həkimlini, Fransa Müqavimət Hərəkatının görkəmli nümayəndələrindən olan Əhmədiyyə Cəbrayılolu da unutmamaq olmur. Ə. Cəbrayılolu həm də Qarabağ müharibəsi şəhidi - Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı olan Mikayıl Cəbrayılının atasıdır.

Leningradlı düşmənin hava hücumlarından qoruyarkən 17 ölümcül yara almışına baxmayaraq təyyarəsini cəsurluqla yerə endirə bilən təyyarəçi Hüseynbala Əliyev göstərdiyi şücaətə görə (ölmündən sonra) döyüş ordeninə layiq görülmüşdür.

İkinci Dünya müharibəsindən həm əvvəl, həm də müharibə zamanı Almaniya, Yaponiyada jurnalist adı ilə fəaliyyət göstərmiş Sovet Baş Kəşfiyyat İdarəsinin əməkdaşı, xəfiyyə Rixard Zorge 1895-ci ildə Bakının Sabuncu qəsəbəsində doğulmuş, sonradan Almaniya köçgərək Hamburq Universitetində təhsil almışdır. Onun ən mühüm fəaliyyətlərindən biri 1940-1941-ci illərdə Yaponiyada əməliyyat xidmətində olarkən, SSRİ mənəblərinə Adolf Hitler tərəfindən başlatılan biləcək hücum barədə məlumat verməsidir. 1964-cü ildə R. Zorge (ölmündən sonra) Sovet İttifaqı Qəhrəmanı mükafatı ilə təltif edilmişdir. Təhlükəsizlik və kəşfiyyat sahəsində Rixard Zorge dünya tarixinin ən böyük xəfiyyətlərindən biri kimi xarakterizə olunur.

Müharibə illərində SSRİ-nin neft və neft məhsulları, tankların, təyyarələrin mühərrik yağı, benzinin təmin edilməsində dördü üçü Azərbaycanın payına düşürdü. Yüngül və yeyinti sənayeləri cəbhə üçün işləməyə başlamış, qısa bir vaxt ərzində Bakı döyüşün ordunun ən mühüm arsenalına çevrilmişdi. Çox böyük çətinliklərlə üzləməklərinə baxmayaraq, neftçilərimiz fədakarlıqla çalışır, cəbhəni və sənayemizi yanacaq təmin edirdilər. Bakı nefti faşizm üzərində qələbə qazanılmasında əsas amillərdən biri olmuşdur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev hər zaman Bakı neftinin faşizm üzərində qələbədəki rolunu xüsusi vurğulamışdır: "Əgər Bakının nefti olmasa idi, Sovetlər İttifaqının qələbəsi mümkün deyildi".

Müharibələrdən birində 1941-1945-ci

illər müharibəsində qazanılan qələbə barədə söz açan ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev də Azərbaycanın bu qələbəyə böyük töhfə verdiyini xüsusi qeyd etmişdir. 120-dən çox Sovet İttifaqı Qəhrəmanının əslən Azərbaycandan olduğunu qürurla söyləyən cənab Prezident qələbədə Azərbaycan neftinin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyindən bəhs etmişdir: "Həmin illərdə Azərbaycan sənayesi inkişaf etmişdi. Həmçinin, Sovet ordusu üçün neftin 70 faizini, benzinin 80 faizini, sürtkü yağlarının 90 faizini Azərbaycan təmin edirdi, bunlar olmasa idi, müharibədə qalib gəlmək mümkün olmazdı. ...Təsədüfi deyil ki, faşist Almaniya Bakını tutmağa çalışırdı. ...Bakının tutulması Sovet İttifaqı üçün fəlakət olardı. Ona görə ki, Sovet İttifaqı mühüm bir komponentdən məhrum edilərdi. Bizim vətəndaşlar üçün isə bu, ona görə fəlakət olardı ki, bütün neft quyuları minalanmışdı. Əgər faşistlər Bakını tutmağa nail olsaydılar, hər şey havaya uçar, yüz minlərlə insan həlak olardı. Buna görə də Böyük Vətən müharibəsi və Vətən uğrunda həlak olanlar haqqında xatirə (Azərbaycandan müharibədə iştirak etmiş 600 mindən çox döyüşçünün 300 mini həlak olub) bizim üçün müqəddəsdir. Biz bunu xatırlayırıq və ehtiramla yad edirik".

Qürurla qeyd etmək istəyirik ki, Azərbaycan xalqının İkinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş fədakar, adı kimi qəhrəman, igid oğullarından biri də mənim babam Çələbiyev Qəhrəman Hüseyn oğludur. Babam 15 may 1922-ci ildə Ağdaş rayonunun Qoşaçovaq kəndində anadan olmuşdur. 1941-

ci il avqust ayının 3-də Ağdaş rayonundan hərbi xidmətə çağırılmışdır.

Vətəninə, torpağına bağlı olan Çələbiyev Qəhrəman 1941-1945-ci illərdə Böyük Vətən müharibəsində "mayor" rütbəsi ilə iştirak etmiş və müharibə veteranı olmuşdur. Müharibədən əvvəl qələbə yarası alaraq qayıtmış babama o qələbə yarası hər addımında müharibənin ağrı-acısını, çətinliyini xatırladırdı...

Babam "I-ci dərəcəli Vətən Müharibəsi ordeni", "1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində Almaniya üzərində Qələbəyə görə" medalı, "Hərbi xidmətlərə görə" medalı, "Qırmızı Ulduz" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Müharibədən sonra isə babam uzun illər Azərbaycanın bir çox rayonlarında (Laçın, Qəbələ, İsmayıllı, Lerik, Masallı, Astara, Bərdə) hərbi komissar vəzifəsində çalışmışdır.

Babamın miras qoyduğu hərbiçilik peşəsinin oğlu - əmin Çələbiyev Rasim Qəhrəman oğlu və onun övladları (Nazim və Rüstəm Çələbiyevlər) qürurla davam etdirmiş-

tələri təşkil olundu. 1941-1945-ci illərdə cəbhəyə yollanmış azərbaycanlı oğlan və qızların sayı 600 mindən çox olmuşdur. 130-a yaxın həmyerlimiz Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüş, 30 nəfəri isə Şərəf ordeni ilə təltif olunmuşlar. 170 min Azərbaycan əsgər və zabiti SSRİ-nin müxtəlif orden və medalları ilə təltif olunmuşlar. Öz igidlikləri ilə Azərbaycan xalqının şərəfli tarix səhifələrinə yeni-yeni sətirlər yazan qəhrəmanlarımız - 2 dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı olan Həzi Aslanov, Sovet İttifaqı qəhrəmanları - İsrail Məmmədov, Ruslan Vəzirov, Adil Quliyev, Ziya Bünyadov, Gəray Əsədov, Məlik Məhərrəmov, Mehdi Hüseynzadə, Mahmud Əbilov, Akim Abbasov, Tərlan Əliyərbəyov, Hacıbaba Zeynalov və b...

8 dekabr 1941-ci ildə Moskva uğrunda döyüşlərin ən ağır günlərindən biri Novqorod vilayəti yaxınlığında gedən döyüşlərdə İsrail Məmmədov komandiri olduğu dəstənin 20 nəfər döyüşçüsü ilə, 400 nəfərdən çox düşmən qüvvəsinin aramsız hücumlarını, 9-10 saat ərzində dəf etmiş, mövqelərini daha da möhkəmləndirmişdi. Bu döyüşdə 70-dən çox faşisti məhv etdiyi üçün dekabrın 11-də İsrail Məmmədova Sovet İttifaqı Qəhrəmanı fəxri adı verilmişdir. Bu yüksək ada layiq görülmüş ilk azərbaycanlı İsrail Məmmədov olmuşdur.

Baloğlan Abbasovun snayper dəstəsi, Həzi Aslanovun tank alayı Stalinqrad şəhərinin müdafiəsində xüsusi fəallıq göstərmiş, düşməne ağır zərbələr endirmişdir. Hər iki azərbaycanlı döyüşlərdə böyük qəhrəmanlıq göstərdiklərinə görə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı fəxri adına layiq görülmüşlər.

lər. Qeyd edim ki, Türkiyədə çalışan, ixtisasca həkim olan qardaşları Nizami Çələbiyev də İkinci Qarabağ müharibəsində könüllü olaraq öz həkim yoldaşlarıyla bərabər cəbhə bölgələrinə gedərək yaralı əsgərlərimizə xidmət etmiş, onları sağaltmaq, həyata qaytarmaq üçün əllərindən gələni əsirgəməmişlər.

Azərbaycanda may ayının 9-da faşizm üzərində qələbənin 80-ci ildönümü qeyd olunacaq. İkinci Dünya müharibəsində şəərəfli döyüş yolu keçmiş Azərbaycan övladlarının tarixi şücaətləri yaddaşlardan silinmir, onların müharibə illərində göstərdiyi qəhrəmanlıq bu gün də böyük hörmətlə xatırlanır, həlak olan soydaşlarımızın xatirəsi ehtiramla yad olunur.

Biz öz qəhrəmanlarımızla qürur duyuruq, onlarla bir torpaqda doğulduğumuza, eyni Vətənin övladları olduğumuza görə fəxr edirik.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın sözləri ilə ifadə etsək, "Ölkəmiz tarixi qələbəyə mühüm töhfələr verib və bu, hər bir azərbaycanlıya daim qürur və fərh hissi yaşadıb".

İkinci Dünya müharibəsində Azərbaycanlı döyüşçülərin keçdiyi şəərəfli döyüş yolu, göstərdikləri qəhrəmanlıq milli qürurumuz, müharibə veteranları xalqımızın fəxridir, gənc nəsə vətənpərvərlik nümunəsidir. Bu gün azad olmuş doğma Qarabağımızda yenidən üçrəngli bayrağımızı dalğalandıran, bu yolda canından keçən, sağlamlığını itirən igid vətən övladları - şəhidlərimiz, qazilərimiz məhz həmin babaların mənəvi övladları, qəhrəman varisləridirlər.

NURANƏ ÇƏLƏBİ,
AMEA M.Füzuli adına
Əlyazmalar İnstitutu